

SAMENVATTING

Over antisociaal gedrag onder twaalfminners is nog weinig bekend. Onderzoek heeft zich tot op heden met name gericht op antisociaal gedrag onder jongeren tussen de twaalf en achttien jaar. In dit onderzoek is ingegaan op agressief en delinquent gedrag onder twaalfminners. Behalve voor deze aspecten van antisociaal gedrag is er ook aandacht voor sociaal gedrag. Er is gebruik gemaakt van de eerste en tweede meting van TRAILS, een grootschalig longitudinaal bevolkingsonderzoek onder jongeren in Noord-Nederland. De algemene doelstelling van TRAILS is om de ontwikkeling van de geestelijke gezondheid en de sociale ontwikkeling vanaf de preadolescentie tot in de volwassenheid te beschrijven en verklaren. Bij de eerste meting hebben 2230 kinderen meegedaan. 2149 van de 2230 kinderen deden bij de tweede meting opnieuw mee.

Om een zo volledig mogelijk beeld van de ontwikkeling te krijgen is gebruik gemaakt van verschillende informanten en verschillende vormen van gegevensverzameling. Vier onderzoeksvragen zijn richtinggevend geweest bij dit onderzoek:

- *Wat is de prevalentie van antisociaal gedrag bij twaalfminners?*
- *In hoeverre is sprake van continuïteit en discontinuïteit van antisociaal gedrag over een periode van twee jaar, van ongeveer 11/12 jaar naar 13/14 jaar?*
- *Wat is de relatie van antisociaal gedrag bij twaalfminners met individuele en opvoedingskenmerken?*
- *Wordt een twaalfminder in de ene context als antisociaal, en in de andere context als sociaal betiteld?*

Bij het onderzoek is onder meer gebruik gemaakt van Moffitts theorie over levensloop-persistent en adolescentie-gelimiteerd antisociaal gedrag. De verschillen in het voorkomen van antisociaal gedrag tussen de eerste en tweede meting bleken gering zijn. Uitesplitst naar agressief en delinquent gedrag rapporteren kinderen en leerkrachten een kleine toename bij de tweede meting. Jongens maken zich structureel meer schuldig aan delinquent en agressief gedrag dan meisjes. Naarmate de sociaal-economische status afneemt, nemen agressief en delinquent gedrag toe. Bij de overgang naar het vervolgonderwijs blijken delinquentie in de primaire orde en delinquentie met geweld te zijn afgenomen, terwijl middelengebruik explosief is gestegen.

Om nader inzicht te krijgen in de stabiliteit van antisociaal gedrag is een indeling gemaakt in groepen. De grote meerderheid van preadolescenten vertoont niet of nauwelijks antisociaal gedrag. Daarnaast zijn er stoppers, diegenen die bij de eerste meting wel en bij de tweede meting geen antisociaal gedrag vertoonden. Deze kinderen hadden in het basisonderwijs vooral leerproblemen en werden om die reden mogelijk lastig gevonden door hun leerkrachten. Volgens hun leerkrachten in het voortgezet onderwijs hebben ze hun draai daar veel beter gevonden. Deze groep heeft veel zorg ontvangen van schoolbegeleidingsdiensten. Er is eveneens een kleine groep die juist bij de tweede meting is begonnen met antisociaal gedrag. Deze starters bleken allerlei nare gebeurtenissen te hebben meegemaakt na de basismeting van TRAILS, zoals veranderde gezinsomstandigheden, problemen met vriendschappen en slachtofferschap van pesten. Zij lijken zich hierdoor vaker boos, druk en verdrietig te voelen.

De vijfde groep tot slot, bestaat uit kinderen die kenmerken van levensloop-persistent gedrag vertonen. Zij maken zich beduidend meer schuldig aan antisociaal gedrag dan de overige groepen. Op alle onderzochte individuele en opvoedingskenmerken doen zij het erg slecht. Zij beschikken over een lage intelligentie, behalen slechte schoolprestaties en voelen zich vaak gefrustreerd. Door zowel ouders als leerkrachten wordt de mate van zelfcontrole bij hen laag ingeschat en door diezelfde personen worden bij hen tevens veel aandachtsproblemen geconstateerd. Hun ouders ervaren veel stress bij de opvoeding van deze kinderen.

Voor veel kinderen kwamen de oordelen van ouders en leerkrachten over pro- en antisociaal gedrag overeen. Voor sommigen liep het oordeel echter uiteen. Sommige kinderen gedroegen zich in verschillende contexten verschillend of werden ten minste verschillend beoordeeld door de informanten. Die verschillen waren frappant. Zo lang een kind het op school goed doet zal een leerkracht een kind niet snel als antisociaal bestempelen. Een drukke leerling die goed presteert is dan 'energiek', terwijl een drukke leerling die slecht presteert 'lastig' is. Voor ouders heeft het oordeel over sociaal gedrag niet te maken met schoolprestaties maar met de stress die ouders in de opvoeding van hun kind ervaren.

Ondanks dat er enige beperkingen zijn, biedt TRAILS unieke mogelijkheden om het ontstaan en beloop van antisociaal gedrag over langere tijd te volgen. Ofschoon de resultaten geen causale uitspraken toestaan, wijzen deze resultaten op een belangrijke samenhang tussen antisociaal gedrag en de geselecteerde individuele en opvoedingskenmerken. Belangrijkste bevindingen zijn in de eerste plaats dat de grote meerderheid van de jongeren bij zowel de eerste als de tweede meting laag scoort op agressie en delinquentie. In de tweede plaats zijn de inzichten die we over de starters en de stoppers hebben kunnen verkrijgen belangrijk. Bij deze groepen kwamen duidelijke aanwijzingen naar voren waarom zij juist gestart, dan wel gestopt zijn met het vertonen van antisociaal gedrag. In de derde plaats is het een interessante bevinding dat prosociaal en antisociaal gedrag deels contextafhankelijk zijn. In de laatste plaats is uit de analyses een groep persistent antisociale twaalfminners naar voren gekomen. Het is heel goed mogelijk dat dit voor een groot deel een groep is met jongeren die kenmerken vertonen van levensloop-persistent antisociaal gedrag.